

zamogli trije ali štirje ljudje čez zimo preživeti. Se v de setev in njeno gleštanje mora po danim poduku (v 51. listu Novic) skerbno opravljeno biti. — Kér si je kmetijska družba precej korúnoviga semena nabrala, ga bo rada tistim kmetovavcam brez plačila podarila, ki ga želijo sejati. Naj se tedej vsak, kdor korúnoviga semena dobiti želi, v pisarnici c. k. kmetijske družbe v Salendrovih ulicah Nr. 195 v Ljubljani za-nj oglasi.

Vredništvo.

Nova svečava.

Žlahtni gosp. Frankenstein, vrednik obertniskiga časopisa v Gradci, je našel novo svečavo, ki po njegovim oznanili preseže vse dozdej znane luči, in sicer takó, de se več ko pol svečave prihrani, zraven tega pa vunder šestkrat svetlejši luč dobí. Ta svečava se zamore za razsvetljenje stanic pa tudi ulic rabiti. Kdor si hoče tako svečavo napraviti, od ktere bomo kmalo kaj več povedali, naj se oberne na gosp. Frankensteina v Gradec.

Pravi vzrok krompirjeve bolezni.

(Ne iz kmetijskiga, ampak kristijanskiga ozíra).

Veliko veliko vzrokov krompirjeve bolezni je bilo že brati v nemških časopisih, kakor tudi v naših Novicah, ktere so si mnogi ali s premišljevanjem naravnih postav, ali le kakor v nekakih sanjah domišljevali in jih razglasovali; edino praviga vzroka krompirjeve gnjilobe pa vunder še nihče naravnost ni hotel imenovati: ali ne smemo se sramovati, očitno spoznati, de pravi vzrok te nadloge, ktera je celo Evropo bolj in menj zadela, je volja modriga pravičniga Bogá, kteri še ni vsih naravnih postav ljudém natanjko preglédati dal, in ktere on tudi preurediti zna, de svoj namén doseže. Ravno nekaj taciga je on zdaj s krompirjem storil, in sicer gotovo iz dobriga naména le zató, kér je njegovi pravični dobrotljivi modrosti tako dopadlo, de bi s to šibo v svoji róki človeško ošabno in prederzno bahanje ponižal in hudobijo ljudstev pokoril, de bi se predeleč od njega ne odtegnile in ga v preveliki slepóti ne pozabile.

Zakaj zoperno je bilo kristjanskim ušesam slišati, ko so enoglasno terdili, de se nam v Evropi ni več lakote bati, kar smo velik dar krompirja od božje previdnosti prejeli, kér on povsod obilno rodí, kér mu gosence ne nagajajo, kér gatoča ne pobije, in ga tudi druge nadloge ne poškovajo! i. t. d. Omolknilo bo zdaj takošno ošabno bahanje, kér letas je Bog očitno pokazal, de je stradež v njegovi roki, de ga on oberne, kamur hoče, kjerkoli se mu pokorjenja potrebno zdi.

In de so bile ljudstva že zavoljo krompirja pokorjenja vredne, je očitno, zakaj koliko dobriga krompirja je človeška lakomnost le v nesrečno žganje pokončala, in tako božjim otrokam dušno in telésno življenje kvarila!

Ali kako so bili že hribovci krompirja, kakor Izraelci v pušavi mane, presíti, de so ga zaničvaje kléli, namest de bi bili Bogá za-nj hvalili. — —

Tudi so ga nekteri že silo preobilo sadili, in tako desetnikom, kterim od zemljiš desetina po pravici gré, krivico delali, kér so jim po več krajih krompirjevo desetino gladko odrekli. Ali je bilo to práv? —

Ja zares so se že veliko let evropejske ljudstva dobro s krompirjem pasle in debelile, zató so pa tudi postale, kakor konj, ki obilo ovsa dobiva; zatorej jih Bog po svoji dobrotljivi môdrosti hoče spét nekoliko iztrezniti in spametvati; in dokler on svojiga modriga naména vsaj po večim ne doseže, ne bodo vsi svetovani in priporočevani pripomočki, krompir gnjilobe obvarovati, clo nič izdali, kakor se je ob koleri godilo, ktere no-

bena straža vstaviti in vderžati ni môgla, dokler Bog ni hotel. Ravno taka se bo tudi krompirjevi bolezni péla, dokler Bog poboljšanja ljudstev vidil ne bo, in dokler s pomanjkanjem ne bodo zadosti spametvane, njegove darí práv čislati in v njih tudi njega ljubiti; po tem bomo pa spet po volji imeli dober krompir.

Tega se ne bojte, de bi nam ga Bog popolnoma za vselej odvzel, le ponižati in pokoriti nas hoče, in kadar bo zadosti, bo pa spet dobro po naši volji rodil, kar nam je v zastavo, kér še tudi nagnjiti krompir vesélo kalí.

— I.

Dopis iz Zaplane.

24. Grudna.

V 52. listu Novic lanjskiga léta sim bil oznanil, de sim 10 trohljivih korúnov v zemljo zakopal v poskušnjo, kaj bodo v zemlji čez zimo storili.

Pomladi, ko smo začeli korún saditi, sim šel in skopal lanjsko jesen zakopane korúne, pa od desetih le samo eniga celiga, in družiga le mervico terdiga dobil; vsi drugi so pa zgnjili.

Na verti kraj odločim, pognojim, prekopljem in obá po samim vsadim; kmalo zelena iz tal pribodeta in lepo rasteta, sam ju okopljem, in ko bolj odrasteta, z zemljo ogernem; potem sta cvetla, pa jima je vse cvetje odpadlo, kakor sploh vsimu drugimu korúnu. — Teško sim čakal, kakó se bosta obnesla? V jeseni groba razkopljem, in glejte! od celiga dobim 8 korúnčkov — 2 sta bila debela kakor mešanekarji, 2 kakor orehi, in 4 kot lešniki; — med temi osméri korúni je bil en sam rujavkast, vsi drugi so pa bili práv lepo rumeni; od družiga vsiga gnjiliga sim pa le 2 — kot lešnika — dobil, pa tudi nad njima ni bilo nič trohljivosti zapaziti. Namenil sim bil vse desetere korúnčke v Ljubljano častiti c. k. kmetijski družbi na ogled poslati, kako so lepo rumeni bili, razun eniga; pa nerodnost je povsod domá! Varno sim jih v posodici v kleti na polici imel, in jih večkrat ogledval, ali kej rujavkasti prihajajo? pa so zmirej lepo rumeni ostali do konca Kozoperska. — 6. ali 7. Listopáda jih hočem zopet pogledati, pa... ni jih več; vprašam: kje so tisti krompirčki, ki so v kleti na polici bili? — ena kakor druga dekla odgovorí: jest jih nisim vidila, in tudi ne proč vergla?! — Hud sim bil, pa nič ni pomagalo.

Kjer je ves trohljiv korún vunder 9 lepo rumenih in samo eniga trohljiviga obrodil, upam — Bog daj, de bi se tudi zgodilo — de bo korún zopet v naših krajih rastel, kader bo Bog šibo korúnove kuge od nas odverní; s to šibo nas hoče le boljšati in prepričati, kako velika dobrota je korún za ljudi in živino! — Kuga je po mojih mislih prišla čez korún, kot pred 10 leti kolera čez ljudi.

V naših hribih bodo prihodnje léto kmetje teško izhajali, kjer je le srednja letina za žito bila, korún je pa popolnoma zgnjil; — gostáci bodo pa lakoto terpeli, kjer nimajo družiga ko malo zelja in répe.

Kjer letas korúna ni bilo, tudi špeha ne bo; oves in turšica sta predraga, de bi se z njima prešiči debelili, in takó bodo do noviga leta večidel že vsi poklani. Stari prešiči imajo od 60 funtov do centa špeha, pomladančki pa okoli pol centa.

Kakor je za plemena raznih žit dobro in včasih clo potrebno, sème premeniti, — iz naših hribov gredó k Savi okóli Medvod po oves za sème, ki se ene leta práv dobro obnaša, — ravno tako bo znabiti tudi s korúnam, de bo tréba za drugo sème skerbeti. Pa jest mislim, če se bo zima létas po stari navadi obnesla — to je — de se bo zemlja pod snegam odpočila, de bo zopet korún po stari navadi rastel. Dobro bi bilo, de bi zemlja zmerznila, de bi ozimno žito ne pognjilo, in miši

vse ne pokončale, kjer je letas grozno veliko po njivah in vertih teh škodljivih merčesov bilo, in kar niso dovolj na njivah poškodvale, so se zadnjič v kozolce čez ajdo spravile, in je veliko požerle.

V naših hribih se je letas posebno obnesla turšica, pa je le malo sadé, kjer redko leto práv dozori, — grozno bogata sta fežol in proso bila; torej slehern hribovc zdej pravi: ko bi bil pač namest korúna turšico, fežol in proso sejal, bi bil práv storil! — Pšenica je uboga bila, oves pa práv jeklen, in se po 18 grošov lahko prodá; pa ga le malo prodajajo, ga bodo lahko povžili, kjer ni korúna.

Če bo prihodnja pomlad lepa, je upati, de bo obilno sadja drugo jesen, kér so vse drevesa z lepimi popki napolnjene. — Letas je pa práv malo sadja pri nas bilo, in je že na drevji gnjilo, clo tépke, ktere se druge leta v vodi dolgo ohranijo, — in kisle práv dobro in zdravo jéd dajo, — so letas tudi v vodi gnjile. — Z eno besedo, letašnja jesen je vsaka reč več ali menj gnjilobi podveržena bila. Č . .

Cesarke prepovedi.

Bakréne (kufraste) posode so zavoljo nevarnosti ostrupenja prepovedane mesarjam, klobasarjam in vsim tistim, ki se s sušenjem, kuho in prodajo klobas in razniga drobja (Fleischselcher und Flecksieder) pečajo, in ukazano jim je prihodnjič namesto bakrénih le železne posode rabiti. — Takó zapové ukaz c. k. vikši dvorne gosposke na Dunaji od 3. Listopada pretečeniga leta pod številko 35982.

Pavolo s solitarjevo kislino navdano namesto smodníka rabiti (nucati), je po sklepu c. k. vikši dvorne gosposke od 28. Grudna pretečeniga leta pod številko 43157 oestro prepovedano zavoljo velike nevarnosti, in sicer tako dolgo, dokler ne bojo oznanjene postave, po kterih se more pavolnati smodník napravljati in prodajati.

Prošnja farmanov do sojiga fajmoštra.

(Dalje.)

Ko bi bilo vredno in spodobno, de bi jest tukaj pred Njimi in pred sojimi sosedi od soje lastne skušnje kej govoril, bi lahko zamogel povedati, de poznam nektare hiše pri nas in v bližnjih farah, kjer ob nedeljah in praznikih v navadi imajo, s. pismo brati: — od vsih takih hiš zamorem reči, de sim pri njih nar lepši zadržanje najdel! — Kokó lepe in podučjenja polne, in tudi za nas kmetiške ljudi lahko umevne (kakor so nam Oní že davno enkrat v keršanskim nauku skladali) so iz stariga zakona zlasti bukve Mojzesa, Tobija, Judit; po teh iz modrostnih bukev: bukve Pripovést in Siraha, in iz noviga zakona 4 evangeljisti, ktere sedaj že z nekolikno razlago predstavljene imamo. Vse te sim jest po Njih svetu z velikim veseljem bral, in zraven tega še veliko družiga iz stariga in noviga zakona, in se pri tem branji tokó obujeniga čutil, de sim večkrat mislil: de s. pismo brati, in pa zraven slab človek biti ali ostati, ni mogoče. In zató me je tudi velikrat žalost obhajala, kér sim vidil, kakošne zaklade de v s. pismi imamo; in jih je vunder toliko med nami, kteri jih tokó malo poznajo, in še več, kteri se jih zavolj nezuka v branji poslužiti nemorejo. Koliko imamo dalej še drugih lepih in práv umevno pisanih bukev, postavim: Tomaža Kempčana, ki je že večkrat v slovensko prestavljen, zgodbe s. pisma, življenje svetnikov, mnoge katehizme, i. t. d., kteri se skorej pri vsaki hiši najdejo, kjer brati znajo; kokó lepi nauki se najdejo tudi za našo mladost v novič zdanih bukvah: devištvo za dekleta, in življenja srečni pot za mladenčce; kokó lepe bukvice so: Blažé in Nežica v ne-

deljski šoli. i. t. d. Oh, nej ne zamerijo gospod fajmošter! de pred Njimi od takih reči govorim, ki so Njim veliko bolj, kakor nam znane, in ktere mi večidel le po Njih ali po drugih duhovnih vémo: le prevelika želja Jim na znanje dati, kokó koristnost branja sedaj že sami čutimo, me je v to zanesla. — In vender ta koristnost, ki sim jo sedaj opomnil, še ni vsa. Tudi od domačih reči: od kmetovanja, od poljskiga dela, od obdelovanja nogradov, od živinske reje, od vertnarstva, od rokodelstva i. t. d. želimo kej brati in zvediti; kér že iz lastne skušnje vémo, de se da v teh rečéh veliko popraviti in zboljšati; in kér se že tudi med nami marsikteri najdejo, kteri s sojo domačijo veliko boljši in pametniši kakor drugi, obračati véjo. Vsak lahko zapopade, de je med veliko narodi lahko veliko noviga in boljšiga najdeniga, in de more slednjimu gospodarju ležeče biti, take znajdbe zvediti in posnemati, de si delo in življenje polajša, in pošten dobičik pomnoži. Posebno sote želje pri nas „kmetijske in rokodelske Novice“ vnele, ki so jih pred nekimi leti v poglavitnim mesti zdajati začeli. Sej Oni dobro poznajo Matevžikovo hišo v zgornji vasi, kjer te Novice imajo: ob nedeljah se jih po 10, po 15 snide, de Novice brati poslušajo, in večkrat jim morajo nektare reči po dvakrat ali clo trikrat brati. Tudi v naši vaši smo se sedaj že eni med seboj pomenili, de jih bomo v nastopnim leti jemati začeli. —

(Dalje sledi.)

Slovenske misli.

(Dalje.)

Kaj pa za naše slovstvo zdaj želimo?

Tukaj bi se lahko mnogo važnega pogovorilo, jez hočem pa le nekterih manj važnih reči sadaj opomniti. Práv bi bilo, da bi:

1. obči naš pravopis vsigdar upotrebovali, ne samo v Novicah, temuč tudi ako kake bukve, ali bodi kar hoče, pišemo. Mešati zdaj jedno zdaj drugo, je zmešnjava, ktera ni lepa in samo moti;

2. da bi vsigdar rajši upotrebovali besede, ktere so vsim Slovincam in morebiti še drugim Slovanam znane, kakor pa take, ki jih samo v kakim kotu v jedni ali v dveh sosedščinah razumé. Lepši je gotovo, ako tako govoriš in pišeš, da te ves narod razumi, kakor da jo zakrožiš, da te samo v nekterih sosedščinah zastopijo;

3. da bi se varovali novih besed kovati. Nova beseda je vsaka vsemu narodu neznana, zató kér je nova; mnogo neznanih besed dela pa ves govor neznan in nerazumljiv. Prejšiči vso slovenščino, preoberni vse slovenske rečnike, prej kakor novo besedo skovaš. Ne vém, kaj je gerši: ptuja beseda ali pa novoskovana. Naši slovenščini sicer kjer bodi kaka beseda manjka; od umetnih, znanstvenih in visoko-učenih stvari se naši prosti ljudje ne pogovarjajo; tudi se je do sadaj v slovenščini le malo kaj takega pisalo, in ko se sadaj napiše, se ljudém zdi nekako neznano in novo, akoravno je popolnoma slovensko; še bolj neznano je pa, ako v slovenščini besede manjkajo za tiste stvari, od kterih govoriti ali pisati hočeš. Tedaj se morajo namreč besede, ki v slovenščini manjkajo, izposoditi iz kakega drugega slovenskega narečja. To ni krivo, temuč práv; človek moreš besedo vzeti, kjer jo najdeš, kedar je potrebuješ; naj bo iz ktereга koli slovanskega narečja, je vender primerniši, kakor vsaka ptuja ali novo skovana;

4. da bi skerbili za slog (Styl) slovanski. Hvalvredno se naši pisatelji varjejo ptujih besedi brez potrebe rabiti, pa še skerbneji bi se imeli varovati ptujega mišljenja in sloga, kar jezik naš še veliko bolj kazí kakor posamesne ptuje besede. Navadimo se pisaje